

практичних психологів, батьків та студентів дошк. відділ. пед. вишів]. Ніжин : Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя, 2013. 113 с.

6. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. 4-те вид., доопр. і допов. Харків : Ранок, 2013. 192 с.

7. Впевнений старт : освітня програма для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

8. Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку. Київ : Генеза, 2014. 160 с.

*Давидюк Ірина,
студентка магістратури спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Тамара Пагута,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янчука»*

КРИТЕРІЙ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Необхідність емпіричного дослідження сформованості екологічної свідомості дітей дошкільного віку зумовлена сучасними викликами у сфері взаємодії людини з навколишнім середовищем та зростанням ролі екологічного виховання на ранніх етапах розвитку особистості. Погіршення екологічного стану довкілля, зумовлене інтенсивною діяльністю людини, актуалізує потребу у формуванні в дітей відповідального ставлення до природи, усвідомлення її цінності та розуміння взаємозалежності між людиною і природним середовищем [2].

Дошкільний вік є важливим етапом становлення особистості, упродовж якого активно розвиваються пізнавальні процеси, емоційна сфера та первинні форми соціальної поведінки. Саме в цей період у дітей формуються початкові уявлення про живу й неживу природу, виникає емоційна чутливість до стану природних об'єктів, закладаються основи ціннісного ставлення до довкілля та навички екологічно доцільної поведінки. У зв'язку з цим дошкільний вік розглядається як сенситивний період для розвитку екологічної

свідомості, що поєднує знання про природу, емоційно-ціннісне ставлення до неї та готовність діяти відповідально [1].

Результати спостережень за практикою діяльності закладів дошкільної освіти свідчать про неоднорідність рівнів сформованості екологічної свідомості у дітей. Частина вихованців виявляє інтерес до природоохоронної діяльності, здатність співпереживати живим істотам та дотримуватися правил взаємодії з довкіллям, тоді як інші демонструють лише поодинокі, несистемні знання та ситуативні прояви екологічно доцільної поведінки. Така різниця зумовлює необхідність цілеспрямованого вивчення стану сформованості екологічної свідомості дітей як підґрунтя для подальшої педагогічної роботи.

Об'єктивна оцінка рівня сформованості екологічної свідомості неможлива без науково обґрунтованого визначення критеріїв, показників і рівнів її розвитку. Система критеріїв дає змогу структурувати зміст цього складного особистісного утворення, показники конкретизують його прояви у пізнавальній, емоційній та поведінковій сферах, а рівні сформованості забезпечують можливість узагальненого якісного й кількісного аналізу отриманих результатів. Наявність такої системи створює передумови для об'єктивності діагностики, доцільного добору методів дослідження та достовірної інтерпретації результатів педагогічного експерименту.

Вибір критеріїв сформованості екологічної свідомості ґрунтується на її структурі, представленій у працях сучасних дослідників проблем дошкільної екологічної освіти, та відповідає віковим можливостям дітей дошкільного віку.

У межах даного дослідження екологічна свідомість дітей дошкільного віку розглядається як інтегративне особистісне утворення, що охоплює сукупність елементарних екологічних знань, емоційно-ціннісне ставлення до природи та готовність дитини реалізовувати ці знання й цінності у власній діяльності та поведінці. Відповідно, критерій сформованості екологічної свідомості трактується як узагальнена якісна характеристика окремого її компонента, показник — як конкретний, спостережуваний прояв цього компонента в діяльності, поведінці чи

висловлюваннях дитини, а рівень сформованості — як інтегрована характеристика, що відображає ступінь розвитку екологічної свідомості на основі сукупності визначених показників.

З урахуванням структури екологічної свідомості та логіки педагогічного експерименту було виокремлено три взаємопов'язані критерії її сформованості у дітей дошкільного віку: когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий [3].

Когнітивний критерій характеризує рівень сформованості елементарних екологічних уявлень і знань про об'єкти та явища живої і неживої природи, взаємозв'язки в природному середовищі, а також усвідомлення правил екологічно доцільної поведінки. До показників цього критерію належать обсяг і усвідомленість знань про природу рідного краю, розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природі, уявлення про вплив діяльності людини на довкілля, а також знання елементарних норм і правил екологічно відповідальної поведінки [3].

Емоційно-ціннісний критерій відображає ставлення дитини до природи як до значущої цінності, її емоційне реагування на стан навколишнього середовища та здатність до співпереживання живим істотам. Показниками цього критерію є позитивне емоційне ставлення до природних об'єктів, прояви емпатії щодо живих організмів, інтерес до екологічної тематики, а також сформованість початкових екологічних ціннісних орієнтацій [5].

Діяльнісно-поведінковий критерій характеризує готовність і здатність дитини реалізовувати екологічні знання та цінності у практичній діяльності, зокрема в умовах проектної діяльності. До його показників віднесено дотримання правил екологічно доцільної поведінки в повсякденному житті, ініціативність у природоохоронних діях, участь у колективних екологічних проєктах, а також здатність переносити набутий досвід у нові життєві ситуації [1].

На основі визначених критеріїв і показників виокремлено три рівні сформованості екологічної свідомості дітей дошкільного віку: високий, середній і низький.

Високий рівень сформованості екологічної свідомості характеризується наявністю системних, усвідомлених екологічних

знань, розумінням взаємозв'язків у природі та ролі людини в їх збереженні. Діти виявляють стійке позитивне емоційне ставлення до довкілля, здатність до співпереживання живим істотам, проявляють відповідальну екологічну поведінку. Вони виявляють ініціативу у виконанні природоохоронних дій, активно залучаються до проектної діяльності, самостійно пропонують способи збереження природи та переносять набутий досвід у нові ситуації.

Середній рівень сформованості екологічної свідомості визначається фрагментарними, частково усвідомленими екологічними знаннями та нестійким емоційним ставленням до природи. Екологічно доцільна поведінка проявляється ситуативно й переважно за наявності зовнішнього стимулювання з боку дорослого. Участь дітей у проектній діяльності має репродуктивний характер і потребує педагогічної підтримки, а перенесення набутих умінь у нові умови здійснюється епізодично. Кількісні результати інтерпретувалися з урахуванням якісного аналізу проявів поведінки дітей.

Низький рівень сформованості екологічної свідомості характеризується поверховими або відсутніми екологічними знаннями, байдужим або нестійким емоційним ставленням до природи та недотриманням правил екологічної поведінки. Діти не виявляють інтересу до екологічної тематики, уникають участі в природоохоронній діяльності та не залучаються до проектної роботи без постійної допомоги й контролю з боку педагога.

Для виявлення рівнів сформованості екологічної свідомості дітей дошкільного віку було використано комплекс взаємодоповнювальних діагностичних методів, адекватних віковим особливостям дітей та завданням дослідження. Діагностика когнітивного критерію здійснювалася за допомогою екологічно спрямованих бесід, дидактичних ігор («Що корисно природі?», «Жива – нежива природа», «Що буде, якщо...»), завдань на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, а також аналізу дитячих відповідей і пояснень [4].

Для вивчення *емоційно-ціннісного* критерію застосовувалися педагогічне спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі взаємодії з природними об'єктами, проєктивні методики

(малюнок на тему «Природа і я»), аналіз висловлювань дітей, а також ігрові ситуації з морально-екологічним змістом. Діагностика діяльнісно-поведінкового критерію проводилася шляхом спостереження за поведінкою дітей у природному середовищі закладу дошкільної освіти, аналізу участі вихованців в екологічних проєктах, виконання практичних завдань природоохоронного характеру та фіксації проявів самостійності й ініціативності [5].

Оцінювання результатів здійснювалося за бальною системою з подальшим віднесенням кожної дитини до відповідного рівня сформованості екологічної свідомості, що забезпечило можливість кількісного й якісного аналізу результатів констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту. Узагальнена характеристика критеріїв, показників, методів і рівнів сформованості екологічної свідомості дітей дошкільного віку подана в таблиці 1

Таблиця 1

Критерії, показники, методи та рівні сформованості екологічної свідомості дітей дошкільного віку

Критерій	Показники	Діагностичні методи	Прояви за рівнями
Когнітивний	– обсяг елементарних екологічних знань; – розуміння взаємозв'язків у природі; – уявлення про вплив людини на довкілля; – знання правил екологічної поведінки	– індивідуальна та групова бесіда; – дидактичні ігри («Що буде, якщо...»), «Корисно – шкідливо для природи»); – завдання на встановлення причинно-наслідкових зв'язків	Високий – усвідомлені, системні знання; Середній – часткові, фрагментарні уявлення; Низький – поверхові або відсутні знання
Емоційно-ціннісний	– позитивне ставлення до природи; – прояви емпатії до живих істот;	– педагогічне спостереження; – аналіз висловлювань; – проєктивні	Високий – стійке позитивне ставлення; Середній –

	– інтерес до екологічної тематики; – ціннісне сприйняття природи	методики («Природа і я»); – ігрові морально-екологічні ситуації	ситуативні емоційні реакції; Низький – байдужість або нестійкість
Діяльнісно-поведінковий	– дотримання екологічних правил; – ініціативність у природоохоронних діях; – участь у проєктній діяльності; – перенесення досвіду в нові ситуації	– спостереження у повсякденній діяльності; – аналіз участі в екопроєктах; – практичні завдання; – аналіз продуктів діяльності	Високий – самостійна, ініціативна поведінка; Середній – виконання за зразком; Низький – відсутність екологічних дій

Запропонована система критеріїв, показників і рівнів сформованості екологічної свідомості дітей дошкільного віку є науково обґрунтованою та методично доцільною для проведення комплексної діагностики. Вона забезпечує цілісне охоплення когнітивного, емоційно-ціннісного й діяльнісно-поведінкового аспектів досліджуваного явища та створює умови для отримання валідних і достовірних емпіричних результатів, необхідних для перевірки ефективності проєктної діяльності як засобу формування екологічної свідомості.

Список використаних джерел

1. Герасименко Ю. Ю. Екологічна освіта дітей дошкільного віку: теорія та практика : навчально-методичний посібник. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. 156 с. URL: <https://surl.li/gksxpj>. (Дата звернення: 25.09.2025).
2. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. 2002. № 7. С. 3-23.
3. Лисенко Н. В. Ознайомлення з природою та основи проєкологічної освіти дітей дошкільного віку : підручник. Київ : Слово, 2019. 336 с.

4. Панченко І., Банунєко О. Експериментально-дослідницька діяльність дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 11. С. 22 – 28.

5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників. К.: Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2002. 173 с.

*Древецька Іванна,
студентка 4 курсу спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Лілія Мельничук,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янука»*

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Актуальною проблемою оновлення системи математичного розвитку дошкільників є конструювання нетрадиційного змісту, форм і методів навчання й виховання, що забезпечують розвиток у кожної дитини пізнавальних здібностей і особистісних якостей. Характер і ефективність такого математичного розвитку в дошкільному віці стає фактором успішності подальшого навчання математики у закладі загальної середньої освіти.

Актуальність проблеми також полягає у зростаючій потребі пошуку інноваційних підходів до формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. У сучасних умовах інформаційного суспільства діти з ранніх років перебувають у середовищі, насиченому візуальними й мультимедійними засобами, що зумовлює необхідність використання цих ресурсів у навчально-виховному процесі. Мультфільми як один із найбільш доступних і привабливих для дитини видів візуального контенту мають значний потенціал у засвоєнні елементарних математичних понять, оскільки поєднують яскраві образи, динаміку сюжету та емоційне забарвлення, що сприяє розвитку пізнавальної активності й формуванню позитивної мотивації до навчання.